

Юлія Людвигівна
студентки 54 групи
ННІ філології та журналістики
Науковий керівник: **Титаренко В.М.**
кандидат філологічних наук, доцент.

Парцеляція як засіб увиразнення у творах М. Матіос

У статті проаналізовано парцельовані конструкції, які вжиті в текстах М. Матіос; виявлено їх стилістичні особливості.

М. В. Матіос – постмодерна письменниця, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2005), літературної премії "Благовіст".

Роман "Солодка Даруся" досліджували Я. Голобородько, Т. Гребенюк, Т. Дзюба, Б. Червак, І. Ведмідь, Р. Харчук; а "Майже ніколи не навпаки" – Т. Трофименко, Ю. Джугастрянська, І. Насмінчук, Б. Червак, Д. Дроздовський, Т. Дігай, Я. Голобородько, Д. Анцибор, К. Курган.

Актуальність теми зумовлена тим, що дослідники найчастіше розглядали згадані романи лише з літературного боку. Тільки деякі з них у своїх працях проводили мовностилістичний аналіз творів. Мета статті: визначити стилістичну роль парцельованих конструкцій у творах М. Матіос.

"Парцеляція (від фр. *parceller* – поділяти на дрібні частини) – це таке членування речення, при якому зміст висловлювання розкривається не в одній, а у двох чи кількох інтонаційно-сміслових одиницях, розташованих одна за одною після розділової паузи" [1, с. 181].

При цьому винесення одного з елементів реченнєвої структури за межі речення зумовлює витворення окремого висловлювання, що посилює смислову значущість уміщеної в ньому інформації, актуалізує та посилює її, надає виразності, хоча між частинами зберігається формальна й смислова залежність.

Парцеляти (частини, відсічені від основного речення) у художніх творах мають властивість конкретизувати смислові та структурні можливості окремих висловлювань у тексті.

В українській мові парцельованими можуть бути різні члени речення та його частини, "проте ступінь їх парцеляції залежить від ряду факторів: емоційної насиченості, смислової вагомості, а також від ступеня граматичної самостійності їх у структурі речення" [2, с. 69].

Найбільшу здатність до парцеляції мають однорідні члени речення, другорядні члени речення (особливо відокремлені). Цьому сприяє їх відносна самостійність у реченнєвій структурі та особливість їх синтаксичних зв'язків. А також частини складного (складносурядного чи складнопідрядного) речення.

Парцеляція сприяє зосередженню уваги на окремому компоненті речення, яким виступає або частина складного, або будь-який член простого речення.

Для творів М. В. Магіос характерна парцеляція, зокрема й абзацна. Найчастіше авторка використовує це явище для однорідних членів речень і складних речень, рідше для простих. Наведемо нижче приклади, у яких письменниця використала парцеляції.

"Яблуні вже не можуть добре родити. Старі" (СД, с. 14). Парцелят *"Старі"* міг би бути підрядною частиною причини складнопідрядного речення. Але для того, щоб показати вік яблуні та зосередити на цьому увагу читача, письменниця використала явище парцеляції.

"Даруся завжди збиралася до тата з самого ранечка.

Довго вмивалася.

Ще довше чесалася.

Виклала короною косу.

Зав'язалася двома хустками: білою і червоною.

Вбралася тепло. Зверху на вовняну кацавейку накинула половинку тертого-перетертого, давно вицвілого ліжника.

І так сиділа під стіною на лавці майже цілий день" (СД, с. 21).

Наведений уривок є прикладом абзацної парцеляції. Парцелятами виступають однорідні присудки *"збиралася, вмивалася, чесалася, виклала, зав'язалася, вбралася, накинула, сиділа"*, кожен із яких оформлений в окреме речення. Така парцеляція виконує описову функцію, що допомагає читачеві

увити, як Даруся (головна героїня роману "Солодка Даруся") збирається на могилу до свого тата.

*"Чахкотіли позаду машини,
торохкотіла підвода,
два хлопці перебирали педалі велосипедів –
та ніхто не насмівся обігнати чудну й повільну процесію, аж поки вона
за клубом не звернула поза Йорчиху"* (СД, с. 46).

Абзацна парцеляція частин складного речення з різними видами зв'язку (спочатку безсполучниковим, а потім сурядним і підрядним) виразно описує вулицю, по якій ішла Даруся. Тут частини парцельованого речення відокремлені комою, а не крапкою, як спостерігалось раніше.

*"Колись-то, розказують старі люди, у першу війну йшло цим селом ціле
кінне військо, а попереду на білім коні їхав сам Чапаєв чи то Брусилів;*

*вигонкувалися гостинцями між двома війнами румунські жовніри,
збиваючи кінськими копитами порохи на два сусідські села і на півсела з
тамтого – польського – боку;*

*гарцювали у другу війну на конях мадяри із затиканим за капелюхи
півнячим пір'ям і рваними онучами у рваних постолах –*

*але такого кресання між дорожнім камінням і кінськими копитами, як
тепер між Ірининим язиком і її зубами – і близько не було"* (СД, с. 49-50). Для кращого сприймання великої кількості інформації читачем, М. В. Матіос у романі "Солодка Даруся" використала абзацну парцеляцію для частин складного речення з різними видами зв'язку.

*"Іван носив Дарусю на руках, як дитину, до теплички. Тримав попід пахви
у воді – але їй не ставало легше.*

Він підкурював і відгашував їй вогню.

Обливав постіль свяченою водою.

Приводив священика і сільського фельдшера" (СД, с. 77). Парцельовані однорідні присудки вжиті для занурення читача в ту атмосферу, у якій перебували головні герої (солодка Даруся та Іван Цвичок) аналізованого

роману. Виокремлення абзаців указує на те, що ці події могли відбутися не за один день, а за кілька (тобто протяжність у часі).

"...*Матронка не просилася. Не верещала*" (СД, с. 145). Парцелюються однорідні присудки, останній із яких має більшу емоційно-експресивну вагу, ніж попередній, тому й винесений в окреме речення (є парцелятом).

*"Та коли у Варварчуччиному обійсті впродовж одного тижня
отелилися дві корови,
ожеребилася кобила
й опоросилася десятьма поросятами свиня,
річний бик почав фоскотіти крізь розбухлі ніздрі, як ведмідь у малинах, і
гребти ратицями підлогу в стайні так, що іскри вилітали з-під дощок,
а литочку самої газдиньки вразила ласця,
випросила Петруня в найближчих сусідів найменшого хлопця для помочі"*
(М, с. 15). Парцельовані частини, поєднані між собою безсполучниковим зв'язком, зображують перед читачем той обсяг роботи, який з'явився в молодій господині Петруні. А те, що кожна з частин написана з абзацу повертає до себе увагу до нового повідомлення.

*"Нетутешня змора й тиша висить над Тисовою Рівнею й над їхньою
теплою хатою.*

Ні душі.

Ні вітерцю.

Ні пугикання сови.

"Ні собачого гавкоту" (М, с. 30). Для того, щоб яскраво описати тишу, яка запанувала в Тисовій Рівні, письменниця використала абзацну парцеляцію.

Іноді для увиразнення опису парцелюються означення: *"Дмитрик весь білий, мов старець з-під великодньої церкви. І весь вогнистий, палахкий, гарячий"* (М, с. 31).

"А Доцька того дня почула в череві перший поштовх дитинки. І їй нарешті відпустило.

Без ворожки" (М, с. 34). Для того, щоб вказати на те, що Доцька відчула себе краще сама, без ворожки, М. В. Матіос використала абзацну парцеляцію.

"...Оксентій з Андрієм ішли плече в плече.

Мовчки.

Ліниво" (М, с. 49). Важливим є те, що Оксентій з Андрієм ішли не поруч, а те, що вони ніби й не хотіли йти. Це досягається абзацною парцеляцією.

"Образа державного службовця під час виконання ним службових обов'язків за законами Румунської держави карається. Штрафом. Великим. Леями" (М, с. 63). Герой роману "Майже ніколи не навпаки" наголошує на важливості штрафу, тому говорить про нього з довгими паузами. А графічно це передається парцеляцією, яка вказує на розмовний характер висловлювання.

"Особлива була мова. Колоритна" (М, с. 66). Для яскравої характеристики мови використано парцеляцію.

"Потім підрихтувала з боків свіжий Настунин гріб.

Згребла докупи згорілі свічки.

Поскладала у глиняний глечик у головах.

Посиділа трошки на лавочці в Настуниних ногах.

Помолилася.

Перехрестилася.

Та й знову взялася до роботи" (М, с. 66-67). Парцельовані однорідні присудки яскраво описують дії Доцьки (героїні роману "Майже ніколи не навпаки"), а також передають цей опис у русі.

"Але вас Бог уже покарав. На тому самому місці. Коло млина" (М, с. 70). Для зосередження уваги на кожній обставині місця використана парцеляція.

"А далі я зробив точно такий хрестик, як робив ваш тато. Закрутив донизу кожен хвостик. І крапочку на трьох закрутках поставив. Акурат, як Кирило" (М, с. 72). Парцеляція однорідних присудків вжита для точного опису підпису Кирила Чев'юка.

Для зосередження уваги на тому, що ніщо не викаже її власних думок (йдеться про Петруню) застосовується абзацна парцеляція однорідних підметів:

"А виказати думки – також не викаже: замкнено все тут на замки.

Все.

І серце.

Іязик.

І пам'ять" (М, с. 95).

"Кирило на поміч дав найменшого сина. Дмитрика" (М, с. 101).

Парцельований відокремлений додаток "Дмитрик" указує на те, що цей герой роману "Майже ніколи не навпаки" є важливим і що наступні події відбудуватимуться навколо нього.

"Мовчки світила навіщось аж дві лампи – й Варварчук подумав, що вона таки рада, що чоловік нарешті вернувся. Живий. Неушкоджений" (М, с. 114).

Оскільки важливим є те, що Іван Варварчук повернувся з війни додому живий, тому парцелюються саме означення "Живий. Неушкоджений".

"Вона тоді оббігала ті страшні лісові пожарища – так ніби обійшла живих погорільців.

Припадала до чорної землі.

Билася в голову.

Кричала.

Обвивала руками буки.

Наступала на мурашник" (М, с. 134). Парцельовані однорідні присудки відкривають перед читачем картину дій, які чинила Маринька на лісових пожарищах.

Таким чином, у романах Марії Матіос "Солодка Даруся" та "Майже ніколи не навпаки" парцельовані конструкції виконують такі функції: збереження (або надання) розмовної специфіки; виділення певної інформації; описовість; зосередження уваги на окремому компоненті речення; яскравіше зображення послідовності думок, дій персонажа тощо.

Помітним є те, що в романі "Солодка Даруся" більше використано парцельованих частин складного речення (оскільки, у творі значна кількість описів персонажів, природи, історичних подій тощо), а в "Майже ніколи не навпаки" – парцельованих однорідних членів і абзацну парцеляцію (тому, що переважає діалогічне мовлення).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганич Д., Олійник І. Словник лінгвістичних термінів / Д. Ганич, І. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 181 с.
2. Загнітко А. Теоретична граматики української мови. Синтаксис / А. Загнітко. – Донецьк, 2001. – С. 526-530.
3. Плющ Н. П. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису / Н.П. Плющ // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 1. – С. 68-71.
4. Трофименко Т. Що може людське серце, або майже ніколи не навпаки / Тетяна Трофименко [Електронний ресурс] // Весь Харків. – 2008. – <http://www.all.kharkov.ua/news/idn/91844.html>
5. Червак Б. Гіркий полин солодкої Дарусі / Богдан Червак // Книжковий огляд. – 2004. – № 3. – С. 30-32.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

- М Матіос М. Майже ніколи не навпаки : Сімейна сага в новелах / М. Матіос. – Львів : Літературна агенція "Піраміда", – 2007. – 176 с.
- СД Матіос М. Солодка Даруся / М. Матіос. – Львів : Літературна агенція "Піраміда", – 2004. – 188 с.